

bernakelj delal zaradi vlažnosti nekoliko časa velike težave. Je li to popolno res, ne vem; če pa je, in če je še le vložena leseno-cinkasta omarica vlažnost odstranila, vprašal bi: čemu je pač tega treba bilo? Pridno naj bi bili po nasvetu gosp. dopisnika okna odperali in cerkev prezračevali, in pomagano bi bilo, „tabernakelj bi se ne bil potil“.

Da vendar ne vstane zaradi tega kakošna nova pravda, je li Alojzniški tabernakelj kamniten ali leseno-cinkast, naj obvelja prvo, — zahtevam pa za se vendar tudi pripoznanje, da je vnanja olupšava kamnitna. Menim, da se mi to ne bo ovržno. Oglejmo si pa zdaj to olupšavo nekoliko bolj natančno. Ona je lepa, včasih zelo lepa, zlasti če je dotični umetnik vzela za to večvrsten lep kamen in ga znal združiti v soglasje (pa ne muzično, da se prav razumemo); ona je mnogokrat zelo umetno izdelana, zato pa navadno tudi draga, večkrat jako draga — notranje vrednosti ali cene, pa nobene nima. Naj na pr. od kamnitega tabernakeljna vkruši ali odbije kdo, vzemimo, da le po nesreči ali nerednosti (kar je vse lahko mogoče) kako tako olupšavo, kdo bo kaj za-njo dal? Dotično cerkveno predstojništvo sme zadovoljno biti, če dobi človeka, ki mu bo to reč tako zopet nazaj prikital, da se bo stalno dobro držala. In če se kak tak oddelček po nesreči celó še izgubi, je vprašanje, se bo li dobil vsak čas mojster, ki bo morda za dragi denar to reč zopet popraviti in z novo enako namestiti mogel? Takih okoljšin jaz zopet ne morem vrstevati praktičnim stvarém.

O navedeni razsodbi rajnega P. Ulrich Greiner-ja pa jaz rečem le toliko: Menim, da umem nemški, pa vsakdo, kdor prebere stavek: „Was Form und Materie anbelangt, mustergiltig“, djal bo z menoj vred, da se tu med vrsticam še lahko marsikaj bere, in da „Form und Materie“ pri vzvišenih namenih cerkvenega orodja, osobita pa tabernakeljna, še zdavnej ni vse. Z besedami na priliko „Unbedingt nach allen Seiten und in jeder Beziehung unübertrefflich“ menim, da bi se bilo še dokaj več povedalo. — Ko bi bil jaz prijatelj javnih razkazovanj, citiral bi pa gosp. dopisniku lahko ravno zdaj na tem mestu zapisano mnenje in izrek mnogih gosp. duhovnikov iz Dolenjskega, o katerih se sme z mirno vestjo reči, da se prištevajo med najbolj skušene, previdne in najdene duhovnike Ljubljanske škofje, pa zaradi kamnitih tabernakeljnov se nihče izmed njih z njegovimi mislimi ne strinja. Ravno tega morem zagotoviti gosp. Gn. celó o gospodu, ki ima v eni izmed slovenskih škofij v tacih zadevah prvo razsodilno besedo, in o katerem se menda nihče ne bo upal reči, da ne vé ali ne ume, kaj zahtevajo cerkvena določila. (Slavno vredništvo „Novic“ ima ta dokument v rokah, kjer ga lahko vsak vidi, kdor mojim besedam ne verjame.) Nek g. župnik na Gorenjskem pa, ki je v cerkvenih zadevah jako skušen, dejal je, ko je „poslano“ v „Novicah“ prebral: „Naj ga je spisal, kdor koli, prav je storil; zakaj resnico je govoril.“

Kaj je namen tabernakeljna v katoliških cerkvah, in da toraj ni nikdar prelep in predragocen, to vem, hvala Bogu, tudi jaz. Kdor hoče o tem v resnici kaj sprelepega videti, ni mu treba daleč hoditi: v Ljubljanski Št. Peterski cerkvi vidi tabernakelj, ki ne dopada le strokovnjakom in sploh vsakemu, ki ume, kaj je pravilna cerkvena lepota, ampak menda tudi takim, katerim so veselje „metlasti pušeljci do stropa“. Mnogokrat sem ga že videl, pa še vedno ga grem rad pogledat, če je le moč; zakaj on je vreden in dragoceni hramček za presveto Rešnjo Telo. Take ali enake tabernakejne naj si napravljajo, kjer ljudstvo zaradi denarja to zmore; meni vsaj bi bili čez mero všeč, ako

ravno me gosp. Gn. menda šteje med „mojstre skaze in njihove privržence“. Pred taki tabernakelj pa tudi ni treba pred obhajanjem stopiti gospodu duhovniku s strahom, kaj bo, ako bo našel skup sprijete sv. hostije, — napaka, o kateri zadnjič še omenil nisem.

(Konec prihodnjič.)

## Ozir po domovini.

### Storžič.

Če pride popotnik v prijazno mestice Kranj in se ondi ozira proti severo-izhodni strani, gleda dolgo vrsto lepih planin, katere se skoraj brez predgorja raztegujejo med Kranjsko in Koroško, nekoliko tudi še med Štajersko deželo.

To pogorje so na severni strani Karavanke, na severo-izhodni pa Kamniške planine, obé v prirodoslovnem obziru jako zanimive, in zato od prirodoljubov prav pogosto obiskovane. Iz tega pogorja kipijo v zračne višine orjaški velikani: Brana, Ojstrica, Skuta, Greben, Grintovec, Kočna. Al pustivši te in vse druge na strani izvolim si danes za predmet svojega spisa onega ljubčeka, ki mu je Storžič ime in katerega — 2129 metrov visocega — sem v svojem življenji, Bog vedi, že kolikokrat oblezel ter preiskaval.

Iz Kranja se po trojnem potu pride do Storžiča in potem na njegovo sleme.

Prvi, še dosti zložen, je memo Tenetiš na Trstenik, od tam čez Babnivrt do planinskih koč in od ondot po kadunjastim planinskim pašniku do grebenastega roba in poslednjič na vrhunec. Po tem potu bilo bi mogoče celó krave prignati na vrh Storžiča.

Drugi pot vodi čez Kokrico memo Bele do Bašeljske in od todi ali naravnost po strmi stezici do Bašeljske koč, ali pa počez čez hribec, na katerem stoji cerkva sv. Lorencu posvečena; potem po dobrohodni ne preveč napeti stezici, vijoči se po peščenem robu do košenic in zmiraj više čez nje do mesta, kjer drevje neha; od tam pa po silno strmi s podrsljavo travo obraščeni žlebasti brežini na rob in dalje za njim do vrhunca.

Najboljši in zložnejši pot na Storžič se meni dozdeva od Predvora. Tu greš ali se pelješ iz Kranja do tje po lepi Kokriški cesti skoraj vedno ob reki Kokri, katera je v teku časa globoko strugo si izkopala skozi naplavino (diluvij) memo dobro obdelanega polja skozi prijazne vasi Primskovo, Gorenje, Milje, Visoko, Hote-maže in Tupaliče, kjer je poštna postaja in dobra gostilnica. Kdor nima še brešnja in vodnika seboj, svetujem mu, tū s potrebnim se preskrbeti. Gospod poštar in gostilničar, jako prijazna duša, slehernemu prav rad dobro postreže in vé mu najcenejšega in zanesljivšega vodnika poiskati. Od Tupališke pošte se zavije pot čez most proti severu zahodu memo Hribškega grada po polji do Novevasi in od tam po voznem potu čez malo napeti klanec v jarek Suha, po katerem potok enacega imena prav ljubko šumlja čez golo kamenje. V dobri uri človek prav lahko prikoraka do mesta, kjer Suha izvira. Kogar žeja, onemu je treba, da se napije bistre in kakor kristal čiste vodice ter ž njo še napolni si steklenico, ker potem ni do Bašeljskega sedla nobenega studenca več. Vožna pot se skrči v stezico, katera nekaj korakov prav strma prihaja, a kmalu je manj napeta in se vije skozi listnik gladkodedbljih bukev ali hib, namešanih z visokimi jelkami in smerekami. V pičli uri počasnih stopinj se pride iz te veličastne gozdne samote do Močevske koč, stoječi pod košatim drevjem na zeleni trati. Tukaj se ti na potovanji vprvo prikaže krasna planinska rastlina baguljek (Rhodo-

dendron hirsutum), opominovaje te, da si že precej visoko prilezel. Pred seboj ne daleč imaš Mačevsko sedlo; na desni štrlé v zrak strme skalnate pečine malega Grintovca, na levi pa se pred Storžičem ponižno dviga čez polovico z drevjem obraščena Grebenica. Za dober streljaj od Mačevske koč, kjer je druga zelena rován, vije se stezica v polukrogu proti zahodu skozi gosto bukovje in v poli ure hodá si pri Bašeljski koči, stoječi na zeleni vegasti planoti Grebeničnega hrbta. Nekaj stopinj od koč do roba ima človek iznenadni razgled na Storžič, ki se mu tu v vsi svoji velikosti prikaže. Od roba, kjer je skalnata odprtina podobna vratam, se gre nekaj korakov navzdol, potem čez peščen plaz in na to, ker se stezica delí v dva hodá, ali po gorenji, ker človek polagoma zmirom više in više leze in memo tega pred dospe k bistremu, iz skalnate razpoke curečemu studenčku, ki je žejnemu jako zaželjen. Od todi se vije stezica naravnost počez in se zedini z dolenjo pri drugem, malo pod Bašeljskem sedlom izvirajočem studencu. Še nekaj stopinj in v sedlu si, od kodar veselo gledaš na Koroško in v podstoržičevo dolino.

Iz sedla se gre zdaj nekaj časa na severni strani Storžiča in začenja se strmejši, ter težavnejši pot; treba je namreč stopati hudo navkreber, plaziti se čez navajljeno kamenje, preriti tu in tam po tleh plazeče gosto ruševje ali crotje (*Pinus Mughus*); vendar ves ta zoperni pot je brez vsakoršne nevarnosti, po katerem pripopihaš na grebenasti rob, potem pa ob skalovji poševno na kadunjasto, z lasnato travo obraščeno strmino in po njej naravnost na goli vrh Storžiča. Od Bašeljskega sedla do vrha je kake dve uri plazenja. Kdor je močnih kit v nogah in nemoljavih pljuč pride po tem potu od Tupališke pošte v kakih 5 urah na Storžič.

Razgled s Storžiča je jako veličasten. Se obrneš proti izhodu, vidiš na oni strani Kokriške doline velikansko Kočno (2540 m.), čez katero sivigli Grintovca (2558 m.) in Skute (2520 m.) kukati. Se zasučesh proti severu ter pobesiš očesa v globočino, občuduješ na desni strani romantično dolino pod Storžičem, na levi pa vrtoglave propade in drugo dolino, stegujoča se do Tržiča, obé z mnogimi naselbinami, katere v dolinski ravnici in po rebrih stojé. Odprta ti je pred očmi izvišena Jezerska rován v kotu z Virnek-Grintovcem (1648 m.). Pred seboj imaš Javornik vrh, Stegunek vrh, Ljubelja, raztegnjeno Košutno (2092 m.), z golim Obirom na strani in v daljni daljavi objemajo obzorje razne Koroške in Štajerske planine. Nepopisljive krasote je pa razgled proti severu-zahodu in naravnost proti zahodu. Smelo bi se trditi, da, kar iz bližnjega Grintovca na to stran vidiš, ni v nobeni primeri s tem, kar s Storžiča ogleduješ.

Pred vsem prezreš tu celo dolgo vrsto Karavank, iz čigar pogorja se gora čez goro dviga: Zelenica, Stol (2230 m.), Kočna, Golica, Rožica, Kepa, Bašica in na desni strani za njimi se ti kažeta Dobrač in Veliki zvon, stoječa ob Zilski dolini na Koroškem. Se obrneš naravnost proti zahodu, se ti razgrinja pred očmi panorama čudapolne lepote. Z enim pogledom objameš pogorje Juliških planin, v katerem okrog svojega sivega očeta, orjaškega Triglava (2864 m.), drugi velikani kipé v zračne višine: Babji zob ali Mangart, Zebnik, Kamenvrh, Prisank, Razorka, Jezero, Špik, Martuljek, Rogica, Rujovina, Krn, Črna prst, in med Draškimi vrhom in Vogatinom se ti blišči vrh gore Kanina.

V rajski lepoti se ti kaže tudi planjava na to stran. Kakor na mizi imaš pred seboj razgrnjeno vso Go-

rensko stran (v ožjem pomenu) od Kranja notri do Most, kjer se stisne v romantično dolino, segajočo do izvira Korenske Save in še dalje do Belepeči. Že z bistrim očesom, še bolje pa z daljnogledom lahko spremljaš ne samo tek Korenske Save, kakor sreberni pas vijejoča se najprej doli po dolini, potem pa pri Bodežčah združena z Bohinjsko sestrico valivša se dalje proti Kranju; marveč tudi Rudolfovo železnico izpeljano poleg nje. Enako tudi prav lahko šteješ mnogo vasí in cerkvá, stoječih na tej marljivo obdelani planoti; in da se nad lepoto tega kraja ne moreš čisto nič pritožiti, ti blišči naproti tam v kotu pod gorami Bleško jezero sè svojo vabljivo okolico. Zares! že samo ta pogled na Gorensko stran povrne preobilno ves trud, ki ga prestane človek plazeč se na Storžič.

(Konec prihodnjič.)

## Popotne črtice.

### N a P e h l i c a h.

(Dalje.)

Ko se sprehajava po mestu, se je bilo nebo razjasnilo in solnce pogledalo skozi megle, kakor da bi hotelo tudi videti Keceljnov obraz. Mi dva pa napreževa in se odpeljeva nazaj proti Mengšu. Vožnja je bila skoro prekratka, ker je svet v pomladanski obleki tako lep. Zvečer se zaletim tudi nekoliko k gosp. župniku, jako prijaznemu možaku, potem pa hajdimo spat!

Spat? O ne! Ura je komaj devet. Jaz nisem šel iz Ljubljane, da bi spal. Spite, prijatelji, naj spi ves svet, a jaz ne še. Saj je v Mengšu tudi „kazina“, idimo tje, da vidimo Mengiške „kazinôte“. Bomo videli, kaj bo. Že sem pred Staretovo pivarno, že sem na pragu, že za mizo. Pivo dobro, mrzlo, prilega se. Za drugo mizo sedí nekaj mož, Mengšanov. Prav krepke gorenjske postave, obrazi pošteni. Od kodi vraga me poznajo? Saj se ne spominjam, da bi jih bil že kje videl! Prične se pogovor o raznih stvaréh, o trebljenji gosenic, pokončevanji kebrov itd. Možje to že vse vedó, ker beró „Novice“. Slednjič od gosenic in kebrov pridemo na politiko. Radi bi bili od mene kaj novega zvedeli, a kaj bom vedel jaz, če še Andrassy sam nič ne vé! Tako pridemo na občinske volitve. Meni se je prav dobro zdelo, da so Mengšani volili narodnega župana.

„Nekoliko težko je šlo“ — pravi eden mož — „a zvilí smo jo, čeravno je gospod S....“

V tem se odpro vrata in „lupus in fabula“, to je gospod A. S. vstopi. Vse omolkne, gospod A. S. pa sede za mizo in se začne razgovarjati s kmeti.

Jaz se skonca ne vdeležujem razgovora, ki se plete o teh in onih rečeh. Pritaknem pa se vendar, ko mladi gospod A. S. spregovori: „Ej, tisto narodnjaštvo ni nič! Pri nas za bokal vina vsak voli vsakega, bodi si Slovenec ali nemškutar.“

„Ne zamerite“ — se oglasi jaz — „to ne bode res, zoper to besedo bodo tudi nazoči možaki oglasili se. Če bi se v Mengšu dobil za bokal vina vsak, zakaj pa niste župan Vi, ki ste se za to čast toliko poganjali in morebiti tudi kak sodček vina žrtvovali?“

Možic na to ne dá odgovora, ampak izpije svoj kozarec do polovice. Poslušalci se pa vidno v pest smejejo. Slednjič vendar spregovori: „Veste, to mi je bilo preneumno. Jaz nisem nikdar maral biti župan.“

„Ne bo res, brez zamere“ — odgovorim jaz — „prav radi bi bili, pa ljudje so si izbrali boljega. Nemškutarija že tudi v Mengšu gaga, ne pijača in ne denar je ne bota spravila več na noge. Tako je in nič dru-

nijo, zato, da požrešneži še več smole ugrabijo in drevesa popolno pokončajo.

Če se samopridnim barantačem z lesom prodajo starejša drevesa, jih radi podirajo tako, da padajo na mlado drevje in ga poderó, barantač pa potem staro in mlado drevje iz gozda pobere.

Kaj pravite o takem gozdnem gospodarstvu? Ali je zato čuda, da gozdi naši čedalje bolj hirajo?

Živa potreba po takem je poduk mladim, kaznen pa nečimurnim starim gospodarjem, sploh pa dobra gozdna postava in strogo njeno izvrševanje.

### Dober svēt gospodinjam.

\* *Operíte kavo, predno jo pražite ali žgete* (kakor po nerodnem nekatere kuharice delajo). Zakaj pa je treba oprati jo? — Zato, da, kdor kavo pije, ni v nevarnosti ostrupenemu biti. V dokaz tega poslušajte, kar „Pučke Nov.“ o tem poročajo. V občini Hőgyeszi na Ogerskem je nedavno zbolela cela rodovina luteranskega župnika, pri kateri so se očitna znamenja kazala, da ji je zavdano. Le hitri zdravnikovi pomoči se je imela zahvaliti, da jo je rešil smrtne nevarnosti. Vzrok te nesreče bila je kava, ki je bila s strupeno zeleno barvo pobarvana. Ker kava zelenkaste barve velja za najboljšo in se tudi dražje prodaja, zato jo goljufni trgovci barvajo na zeleno, katera pa je večidel hud strup. — Vsaka dobra gospodinja naj tedaj skrbno pazi na to, da kava, predno jo pražiti dá, se dobro opere in potem posuši. Nečista voda po pranju kaže, kako potrebna je bila ta skrb. Nobena gospodinja naj pa ne misli, da oprana kava je slabejša od neoprane.

### Obrtnijske stvari.

#### Obrtnijske novice.

\* *Lèp (kit) za kamen na suhem.* Vzemi 9 delov kremenice in 1 del svinčene gladkine (Bleiglätte) pa oboje v prah stolci. To potem z lanenim oljem zmešaj, da postane precej čvrsto testó. Ta kit se najbolj rabi pri kamnitih stopnicah in drugih enacij delih. Kamen se mora poprej dobro z vodo umiti, potem se razpoke ž njim zamažejo, in, če treba, se še vdrgič zamažejo.

\* *Lèp (kit) za kamen pod vodo.* Vzemi 2 dela v prah stolčene opeke (cegla), 2 dela suhega živega apna in 2 dela presejanega navadnega pepela. Te tri reči dobro skupaj zmešaj in jih potem z navadnim oljem podelaj. Ta kit se mahoma na zraku strdi in se v vodi nikoli ne raztopi.

### Še enkrat: ali so kamniti tabernakeljni dobri ali ne?

(Konec.)

Zoper voljo in namen postal sem s svojim spisom nekako preobširen, vendar moram še nekaj dodati. Omeniti morem poleg zadnjic navedenega vsaj še štirih dokazov, na katere svojo trditev zaradi „nepraktičnosti“ kamnitih tabernakeljnov opiram. Pri neki izmed večih far na Dolenjskem so si ga bili napravili una leta. Ljudstvo ni bilo zadovoljno ž njim in ga je g. župniku odsvetovalo. Ker pa ga je vendar imeti želeli, vdali so se ljudje. Al kamnitni tabernakelj sponašal se je tako slabo, da so ga odpravili zopet iz cerkve, in g. župnik je napravil, da bi farani škode ne trpeli, nov tabernakelj na lastne stroške. — Pri neki drugi veliki fari tudi

na Dolenjskem omislili so si zadnja leta nov krasen kamnit altar. Menda zaradi enakomernosti z altarjem želeli so imeti tudi tak tabernakelj. Napravili so si ga, a le na videz. Le sprednje lice je kamnito, vse drugo je leseno. Ime gospoda, ki je to delo vodil, naj pa javno imenujem: bil je to slavnoznani gospod dekan Vincencij Vovk. Če je toraj ta gospod, ki je toliko pri cerkvah zidal, popravil in prenavljal, in ki je bil prva avtoriteta v cerkvenih stavbah, — če je on dal narediti za svojo cerkev tak tabernakelj, kakor sem zgoraj omenil, ne pa čisto kamnitega, smemo že reči, da je gotovo dobro vedel, zakaj. Pa idimo z dokazi dalje! Pri neki fari na Gorenjskem imeli so kamnit tabernakelj, ki je veljal (če sem prav slišal) okoli pet tisoč goldinarjev. A ta tabernakelj delal jim je s svojo mokroto take težave, da so ga dali iz cerkve. En oddelek so prodali za primerno nizko ceno drugam, ostalo pa se valja nekje med staro šaro, kjer gotovo ne oznanuje „praktičnosti kamnitih tabernakeljnov“. — Nedavno prišel sem zopet v neko drugo cerkev, kjer imajo tak tabernakelj. Niti o preč. ondotnem gospodu župniku, niti o mežnarju vsaj jaz ne mislim, da premalo skrbita za prezračevanje cerkve, ki je tudi zidana tako, da je prezračevanje v njej prav lahko, če bi ga treba bilo. Na moje vprašanje, kako se jim sponaša tabernakelj, djal je mežnar, na pr. tako le: „kedar je vreme suho, je dobro; če je pa deževno, čuti tudi tabernakelj koj vlažnost. Zadnjo soboto so djali v monštranco novo sv. hostijo, pa ker je zelo deževalo, so jo koj v pondeljek morali zameniti z novo, ker se je bila una povihala in zgrudila.“ — Če pa zdaj vzamemo mesece leta, koliko je suhih, koliko pa vlažnih in mokrotnih, se pač lahko sprevidi, kako se morejo mnoge cerkve, ki so že same po sebi iz kakoršnih koli vzrokov mokrotne, tam prezračevati, kjer dohaja mnogo ljudi k službi Božji, in ki nekaj na obleki, nekaj pa z dežniki nanosijo toliko vlažnosti v cerkev, da včasih kar luža po nji stoji. Koliko mokrine pa zraven tega v cerkev še dohaja po sapi! V taci cerkvah bo kamniti tabernakelj jako slabo služil, naj se njegova „praktičnost“ kuje tudi v zvezde! Saj je že samo to dovolj nepriстойno, ako med službo Božjo le od zunaj rosán postane, ter curijo kaplje po njem.

Predno sklenem, naj omenim še to, da je bila gospod dopisnikova fizikalna razprava o sklenici mrzle vode čisto nepotrebna. Jez nisem nikdar in nikjer trdil, da pot (znoj) pri kamenu (katerega gosp. dopisnik sam priznava), prihaja iz njega (kamena namreč). Vem pa dobro, da kamen rajše kakor marsikaka druga stvar vleče — da se poslužim prilike — „nekako na magnetični način“ mokroto na-se. Razlika med magnetom in kamenom je ta, da uni stvari na-se vleče in jih drži, kamen pa mokroto v obliki vlažnosti krog sebe razširja. Več ko je je, in bliže, ki ji je kaka stvar, ki mokroto na-se srka (v tabernakelju sv. hostije, na altarjih pa perilo), slabejša je.

Jez gosp. Vurnik-u dajem vso čast in mu čestitam k znajdbi, ako ume odpravljati vlažnost iz notranje strani kamnitih tabernakeljnov. Če se bo ta iznajdba povsod lahko vravnala, in — naj se mi dovoli, da izrečem: če bo ostala tudi stanovitna — marsikdo mu bo hvalo vedel za to. A — ostane za rešitev še ena zadeva: osušenje vnanjih stvari. To pa je v mnogih cerkvah skoraj gola nemogočnost v kljub še tolikemu prezračevanju. Alojziska kapela — če le kje katero svetišče, gotovo nima povoda (vzroka), da bi bila vlažna. Ako pa g. dopisnik celó sam o njej priznava, da ni popolno suha, kako se more to pričakovati pri cerkvah s takimi razmerami, kakor sem jih zgoraj popisal!

Govoriti bi bil imel sicer še marsikaj, pa za danes naj to zadostuje. Če bo treba, pa še drugokrat kaj. Konečno le to še rečem: Svojih misli tudi jaz nikomur ne vsilujem. Ako kje želijo vsakako imeti kamnit tabernakelj, in imajo za to dosti denarja, prosto jim! Če jim bode dobro služil, prav je! Ako jim bo pa prizadeval kake težave, pomnijo naj to ter se tolažijo z besedami prislovice: „kdor sam hoče, ne godí se mu krivica!“

## Šolske stvari.

### O prestroji srednjih šol.

Die Schulen sind schlechter geworden.

„Neue Fr. Presse“ 14. Jänner 1878.

„Berite le novo „Presse“, ona prav odkritosrčno pravi: „Šole so slabeje postale“. Boljega spričala nisem slišal še vse svoje žive dni. Tako je 14. januarja 1878. leta govoril liberalni časnik. Da! tako je, ne morem Vam pomagati.“ — To so med drugim bile besede velecejenega poslanca monsign. Greuter-ja v 359. seji zbornice poslancev.

V istem smislu je liberalna „Tagespost“ unidan pisala, rekši: „gimnazije naj bodo ‚Bildungsanstalten‘, a ne ‚Einpaukungsanstalten‘, kar so dandanes“.

No, če take misli o današnjem šolstvu rojijo celó po možganih liberalnih mož, ki so vsi zaljubljeni v Prusko sistemo, katero si je pri vredbi Avstrijskih srednjih šol naše liberalno ministerstvo za zgled vzelo, potem pač ni čuda, da je naučno ministerstvo Dunajsko in Peštansko nedavno sklicalo nadzornike srednjih šol v posvèt, kako prestrojiti vredbo gimnazij in realk, da neha ono grozno preobloženje, ki morí duhá in teló šolske mladine, pa vendar se ne doseže namen prave izomike.

Kaj so na Dunaj in v Budapešt sklicani „patres conscripti“ gospodu ministru svetovali o prestroji srednjih šol, je dosihmal še zmirom skrivnost, vendar iz dopisa, ki ga je unidan razposlal dr. Streemajer deželni šolskim svetom o zadevah zrelostnih preskušinj, transpirira toliko, da minister sam čuti, da je treba učno tvarino in metodo o učenju predrugačiti tako, da šole postanejo zopet „Bildungsanstalten“ in nehajo biti „Einpaukungsanstalten“.

Naučno ministerstvo je menda mislilo, da škoda, ki jo trpi šolska mladina na zdravju, če mora sključena po 5 in 6 ur dan na dan sedeti v klopéh, domú prišedši pa zopet koj se vsesti za mizo in izvrševati šolske naloge, ubrani s tem, da se je vpeljala telovadba, katera zavoljo prenapete učne sile s krvijo zalite možgane šolske mladosti z različnim prekucevanjem na glavo itd. še bolj zalije brez tega, da je že marsikak dijak po smrt šel na telovadnico. Nekdaj je šolska mladina po 4 ure na dan sedela v šoli, po šoli se je pa izpočiti mogla sprehajaje se ali skakaje pod milim nebom. In zdrava je bila, koncem šolstva pa tudi toliko podučena, da se je lahko merila s sedanjo. Tudi po stari šolski sistemi se je izobrazilo brezbrojno število nekdanjih gimnazijalcev, ki so v latinščini in grščini prav trdni bili, — izučilo se je brez Pruskega kopita mnogo slavnih mož v vseh vednostnih strokah.

Prejšnje čase je en profesor v nižjih gimnazijskih razredih predaval vse nauke dotičnega razreda, zato je on poznal duševno zmožnost vsacega dijaka natančno; če je videl, da kdo v večem delu šolskih predmetov dobro napreduje, prizanesel mu je nekoliko v enem ali drugem, ker se je gledalo na celotno izomiko, ne pa le na en predmet brez ozira na druge. S tem pa nočemo zanikovati, da ne bi bilo bolje, ako vsak

šolski predmet predava poseben profesor strokovnjak, le to hočemo nanašaje se na vredbo prejšnjih časov dokazati, da v tej novi vredbi tičí velik del krivde, da je šolska mladina preobložena, kajti vsak učitelj zahteva od dijakov kar največ vednosti v svojem predmetu. Profesor matematike hoče, da so njegovi učenci večji matematiki, profesor natoroznanstva, da so natoroznanci „omnibus numeris absoluti“, profesor nemščine, da govorijo in pišejo brez pogreškov nemški, profesor slovenščine, da slovenski, profesor latinščine, da latinski, profesor grščine, da grški itd. Res, da bi prav lepo bilo, ako bi ena glava, glava mlada, vse to zmôgla, kar 5 ali 6 učiteljev od nje zahteva; le vprašanje je: ali je to mogoče in to osobito že v prvih letih gimnazije?

Vse to so faktorji preobloženja šolske mladine in pa soglasnih tožeb, da so „šole slabeje postale“.

(Konec prihodnjič.)

## Slovensko slovstvo.

\* „Materni blagoslov“ je naslov veseli igri s petjem, ki jo je spisal g. Anton Klodič (deželni šolski nadzornik) v Trstu. Pred 10 leti je bil prišel na svetlo Klodičev „Novi svét“, kateremu je bila podlaga Predelska železnica, ki se je imela tisti čas izpeljati skoz Sočko dolino in skoz Kobarid. Tisto igro je gosp. Klodič predelal tako, da — kakor on sam v predgovoru piše — „je Predelska železnica le okvir k sliki, vzeti iz družbinskega življenja, v katerem se mora človek toliko boriti za srečo. Igra nima tedaj le lokalne vrednosti, ampak utegne zanimati vsacega rahločutečega človeka.“ — Ostala sta iz prejšnje igre podlaga in predmet, ostalo je po večem osebjem, ostala je sploh osnova, a vse je preoblečeno. „Nonum prematur in annum“ ni bila prazna fraza gosp. pisatelju: vse je popravljenno, uglašeno in popiljeno. Ni je stvarce, bodi si v pravnem ali estetičnem oziru, nad katero bi se kedo mogel spotikati. Vse dejanje se naravno zapleta in razpleta. Igra se vrši v 3 dejanjih, katerih prvo ima 6, drugo 12, tretje 14 prizorov. Oče Podkuknik se na zadnje svoje vrle hčerke volji vdá, da sme vzeti kovača Petra, za katerega pred ni maral za to, ker je obrtnik — kovač; hotel je zeta — kmeta. Spreobrnila ga je železnica. Kar se je o njej v Kobaridu govorilo, in vse dotične okoliščine in osebe so Podkuknika zmodrile, da se je uveril, da ne le kmet, temuč tudi priden in pošten obrtnik je lahko hčerki Jeli sreče steber. — Metrum v igri je sploh staroklasični. Gledé na različno naglašanje premnogih besedi v našem jeziku, storil je g. pisatelj prav pametno, da je postavil povsod akcent, kjer ga je treba. — Čudimo se gosp. Klodiču, da je znal obilnim, po večem suhoparnim svojim opravilom nekaj časa tudi za slovensko mazo ukrasti. Veseli nas pa tudi, da vsaj na Primorskem ne diši še po veleizdaji, če kak šolnik kaj po slovenski piše. — Hočeš li čitatelj kaj več izvedeti o „Maternem blagoslovu“? Ukupi si ga za 60 krajcarjev: imel boš všečno, podučno, izvirno, prav domačo igro v jako lični obliki. S tem spodbodeš g. pisatelja, da nam še drugi pot kaj lepega domačega podá, vsaj tacega blagá, kakor so „Novice“ že večkrat opomnile, pogrešamo še zmirom na slovenskih gledaliških odrih.

## Ozir po domovini.

### Storžič.

(Konec.)

Ne veliko manj lep je razgled tudi proti jugu. Krasna, jako obširna planjava se ti razprostira pred

Govoriti bi bil imel sicer še marsikaj, pa za danes naj to zadostuje. Če bo treba, pa še drugikrat kaj. Konečno le to še rečem: Svojih misli tudi jaz nikomur ne vsilujem. Ako kje želijo vsakako imeti kamnit tabernakelj, in imajo za to dosti denarja, prosto jim! Če jim bode dobro služil, prav je! Ako jim bo pa prizadeval kake težave, pomnijo naj to ter se tolažijo z besedami prislovice: „kdor sam hoče, ne godí se mu krivica!“

## Šolske stvari.

### O prestroji srednjih šol.

Die Schulen sind schlechter geworden.

„Neue Fr. Presse“ 14. Jänner 1878.

„Berite le novo „Presse“, ona prav odkritosrčno pravi: „Šole so slabeje postale“. Boljega spričala nisem slišal še vse svoje žive dni. Tako je 14. januarja 1878. leta govoril liberalni časnik. Da! tako je, ne morem Vam pomagati.“ — To so med drugim bile besede velecejenega poslanca monsign. Greuter-ja v 359. seji zbornice poslancev.

V istem smislu je liberalna „Tagespost“ unidan pisala, rekši: „gimnazije naj bodo ‚Bildungsanstalten‘, a ne ‚Einpaukungsanstalten‘, kar so dandanes“.

No, če take misli o današnjem šolstvu rojijo celó po možganih liberalnih mož, ki so vsi zaljubljeni v Prusko sistemo, katero si je pri vredbi Avstrijskih srednjih šol naše liberalno ministerstvo za zgled vzelo, potem pač ni čuda, da je naučno ministerstvo Dunajsko in Peštansko nedavno sklicalo nadzornike srednjih šol v posvèt, kako prestrojiti vredbo gimnazij in realk, da neha ono grozno preobloženje, ki morí duhá in teló šolske mladine, pa vendar se ne doseže namen prave izomike.

Kaj so na Dunaj in v Budapešt sklicani „patres conscripti“ gospodu ministru svetovali o prestroji srednjih šol, je dosihmal še zmirom skrivnost, vendar iz dopisa, ki ga je unidan razposlal dr. Streemajer deželni šolskim svetom o zadevah zrelostnih preskušinj, transpirira toliko, da minister sam čuti, da je treba učno tvarino in metodo o učenju predrugačiti tako, da šole postanejo zopet „Bildungsanstalten“ in nehajo biti „Einpaukungsanstalten“.

Naučno ministerstvo je menda mislilo, da škoda, ki jo trpi šolska mladina na zdravju, če mora sključena po 5 in 6 ur dan na dan sedeti v klopéh, domú prišedši pa zopet koj se vsesti za mizo in izvrševati šolske naloge, ubrani s tem, da se je vpeljala telovadba, katera zavoljo prenapete učne sile s krvijo zalite možgane šolske mladosti z različnim prekucevanjem na glavo itd. še bolj zalije brez tega, da je že marsikak dijak po smrt šel na telovadnico. Nekdaj je šolska mladina po 4 ure na dan sedela v šoli, po šoli se je pa izpočiti mogla sprehajaje se ali skakaje pod milim nebom. In zdrava je bila, koncem šolstva pa tudi toliko podučena, da se je lahko merila s sedanjo. Tudi po stari šolski sistemi se je izobrazilo brezbrojno število nekdanjih gimnazijalcev, ki so v latinščini in grščini prav trdni bili, — izučilo se je brez Pruskega kopita mnogo slavnih mož v vseh vednostnih strokah.

Prejšnje čase je en profesor v nižjih gimnazijskih razredih predaval vse nauke dotičnega razreda, zato je on poznal duševno zmožnost vsacega dijaka natančno; če je videl, da kdo v večem delu šolskih predmetov dobro napreduje, prizanesel mu je nekoliko v enem ali drugem, ker se je gledalo na celotno izomiko, ne pa le na en predmet brez ozira na druge. S tem pa nočemo zanikovati, da ne bi bilo bolje, ako vsak

šolski predmet predava poseben profesor strokovnjak, le to hočemo nanašaje se na vredbo prejšnjih časov dokazati, da v tej novi vredbi tičí velik del krivde, da je šolska mladina preobložena, kajti vsak učitelj zahteva od dijakov kar največ vednosti v svojem predmetu. Profesor matematike hoče, da so njegovi učenci večji matematiki, profesor natoroznanstva, da so natoroznanci „omnibus numeris absoluti“, profesor nemščine, da govorijo in pišejo brez pogreškov nemški, profesor slovenščine, da slovenski, profesor latinščine, da latinski, profesor grščine, da grški itd. Res, da bi prav lepo bilo, ako bi ena glava, glava mlada, vse to zmôgla, kar 5 ali 6 učiteljev od nje zahteva; le vprašanje je: ali je to mogoče in to osobito že v prvih letih gimnazije?

Vse to so faktorji preobloženja šolske mladine in pa soglasnih tožeb, da so „šole slabeje postale“.

(Konec prihodnjič.)

## Slovensko slovstvo.

\* „Materni blagoslov“ je naslov veseli igri s petjem, ki jo je spisal g. Anton Klodič (deželni šolski nadzornik) v Trstu. Pred 10 leti je bil prišel na svetlo Klodičev „Novi svét“, kateremu je bila podlaga Predelska železnica, ki se je imela tisti čas izpeljati skoz Sočko dolino in skoz Kobarid. Tisto igro je gosp. Klodič predelal tako, da — kakor on sam v predgovoru piše — „je Predelska železnica le okvir k sliki, vzeti iz družbinskega življenja, v katerem se mora človek toliko boriti za srečo. Igra nima tedaj le lokalne vrednosti, ampak utegne zanimati vsacega rahločutečega človeka.“ — Ostala sta iz prejšnje igre podlaga in predmet, ostalo je po večem osebjem, ostala je sploh osnova, a vse je preoblečeno. „Nonum prematur in annum“ ni bila prazna fraza gosp. pisatelju: vse je popravljeno, uglašeno in popiljeno. Ni je stvarce, bodi si v pravnem ali estetičnem oziru, nad katero bi se kedo mogel spotikati. Vse dejanje se naravno zapleta in razpleta. Igra se vrši v 3 dejanjih, katerih prvo ima 6, drugo 12, tretje 14 prizorov. Oče Podkuknik se na zadnje svoje vrle hčerke volji vdá, da sme vzeti kovača Petra, za katerega pred ni maral za to, ker je obrtnik — kovač; hotel je zeta — kmeta. Spreobrnila ga je železnica. Kar se je o njej v Kobaridu govorilo, in vse dotične okoliščine in osebe so Podkuknika zmodrile, da se je uveril, da ne le kmet, temuč tudi priden in pošten obrtnik je lahko hčerki Jeli sreče steber. — Metrum v igri je sploh staroklasični. Gledé na različno naglašanje premnogih besedi v našem jeziku, storil je g. pisatelj prav pametno, da je postavil povsod akcent, kjer ga je treba. — Čudimo se gosp. Klodiču, da je znal obilnim, po večem suhoparnim svojim opravilom nekaj časa tudi za slovensko mazo ukrasti. Veseli nas pa tudi, da vsaj na Primorskem ne diši še po veleizdaji, če kak šolnik kaj po slovenski piše. — Hočeš li čitatelj kaj več izvedeti o „Maternem blagoslovu“? Ukupi si ga za 60 krajcarjev: imel boš všečno, podučno, izvirno, prav domačo igro v jako lični obliki. S tem spodbodeš g. pisatelja, da nam še drugi pot kaj lepega domačega podá, vsaj tacega blagá, kakor so „Novice“ že večkrat opomnile, pogrešamo še zmirom na slovenskih gledaliških odrih.

## Ozir po domovini.

### Storžič.

(Konec.)

Ne veliko manj lep je razgled tudi proti jugu. Krasna, jako obširna planjava se ti razprostira pred

očmi: na oni strani Save rodovito Sorško polje, ležeče med Kranjem, Loko in Medvodami; na tej strani pa še večja rovaja, raztegujoča se doli do Doba in od tam dalje do Save, kjer čez njo Ljubljanski planoti roko podaja. V sredi te nezmerne planjave stoji hribca Vrašica (703 metrov) in Šmarna gora (657 metrov) venčana z lepo cerkvijo, posvečeno Bogu in Mariji. Tri mesta: Kranj, Loko, Ljubljano in mnogo vasi z belo-bliščečimi cerkvami razločno vidiš na tem lepem, dobro obdelanem prostoru. Se oziraš še dalje, ti opazuje obzorje prečudna zmes holmcev, hribov in gorá, na katerih se tu in tam bele cerkvice kakor zvezdice svetijo. Hrib za hribom se dviguje, gora gleda čez goró. Prostemu očesu se kažejo doli na Dolenskem Kum, Gorjanci, proti Notranjskemu Ribniške gore, potem Krim, Javornik; med jugom in zahodom Laško in Idrijsko pogorje, zad za njimi Nanos in daleč doli Snežnik.

Zato rečem s pesnikom:

Na goro, na goro — na strme vrhé,

.....

Na gori cvetice najzajše cvetó!

In tice preljube najslajše pojó.

V geologičnem obziru je Storžič v obče zgornje triasne tvorbe, obstoječ zlasti od srede proti vrhu iz neskladastega svitlo sivega Halinskega ali Hallstadtskega apnenca; na severni strani se pa nahaja v podnožji tudi zdolna trias obstoječa iz Guttenbergskega apnenca in Werfenskih skladov.

Jako mikaven in vabljev je Storžič za rastlinarja (botanika), ker po njem raste mnogo cvetic, katerih drugod zaman iščeš. Nečem pa naštevati posameznih, da se suhoparnimi imeni preveč ne dolgočasim čestitih čitateljev, marveč rečem samo to: kdor mi ne veruje na besedo, naj se potruži, dva- ali trikrat v letu obiskati to planino in se bo v svoje najslajše veselje sam tega prepričal. Dvoje tajnocvetek (kriptogamov) moram vendar-le imenovati, katerih do zdaj tudi še nisem drugod zasledel: prva je lišaj *Rhizocarpon geographicum*, katerega so nekateri kameni na slemenu kar vsi rumeni; druga je mah *Timmia bavarica*, ki raste v zatišji pod skalovjem vrh planinskega pašnika.

Žužkov se tudi mnogo nahaja po Storžiču in med njimi so nekateri prav zanimivi, na priliko: *Cychrus Schmidtii*, *Carabus Creutzeri*, *intermedius*, *alpestris*; *Feronia Jurinei*, *Welensii*, *Schmidtii*, *Ziegleri*, *Mühlfeldii*, *Beckenhauptii*; *Amara spectabilis*, *montivaga*; *Trechus pulchellus*, *rotundipennis* in drugi.

Kdor se s polži peča in si polževine nabira, lahko poišče tu *Helix leucozona*, *hispana*, var. *vittata* (Jan.), *Ziegleri*, katerih je posebno obilno na pečinah poleg Trsteniških koč; potem *Helix phalerata*, *Clausilia unguolata* var. *granatina*, *laminata* var. *alpestris*, *commutata*, *varians*, *plicatula*, *dubia*, *parvula*, *Bergeri* in še druge.

Konečno še besedico o imenu „Karavanke“.

Mnogo si učenjaki belijo glave, od kod je to ime. Bi li se ne dalo izpeljati iz korenike *kr = kir = kar*? Gorenjci *Felszacken*, *Felsriff* imenujejo *kir*, popačeno čir. Tedaj *kir* s pridevkom *vanke*, *kirvanke = karvanke = karavanke*, kar bi pomenilo „die gezackten Berge“ in to so tudi v resnici.

Kaj nek učenjak g. Dav. Trstenjak k temu poreče? Gotovo bo z glavo majaje rekel: „Si tacuisses“ etc.

S. Robič.

## Popotne črtice.

### N a P e h l i c a h.

(Konec.)

Po lepi ravnini deloma preko rodovitnega polja, ki prav lepo kaže, deloma memo prijetnih zelenih gajev pelje dobro ohranjena cesta proti Vodiciam. Sploh so v tej fari ceste vse v dobrem stanu, ker lani voljeni župan J. Germovnik zna skrbeti za nje.

Cerkev sv. Marijete v Vodicih je že stara, — ne sedanja, pač pa cerkvica, ki je stala prej na tem mestu; imenovala se je takrat „kapelica“ pri sv. Marijeti v gozdu, — dokaz, da je stala sredi gozda, kar je popolnoma verjetno, ker strelja od nje se že prične obširen gozd, pod njo pa je več gozdičev, ki so se nekaj gotovo skup držali.

Šola se je tu ustanovila še le leta 1852., prej so otroci dobivali poduk le po duhovnih. Vendar je nekaj Vodiška fara imela veliko „studentov“, ki so izvolili si razne stanove. Mnogo jih je duhovnov. Zdaj jih je manj, ne zato, ker imajo domá šolo, ampak nekaj zavoljo slabejših časov, več pa zavoljo nove vojaške postave. Kmet pravi: „za vojaka je fant dober tudi, če domá v šolo hodi. Ni treba, da ga dam v Ljubljano, kjer mi zapravi pol grunta, potem pa ga vzemó k vojakom, in ko nazaj pride, ni za nič.“ Tako modruje kmet in — nima li prav?

Cesta me pelje memo cerkve in kdo bi se vsaj za trenutek ne oglasil pri prijaznem gospodu župniku, ki se razen svojega posla peča tudi marljivo s kmetijstvom. Razgovor ni bil dolg, a vendar živahen, mudilo se je meni in gospodoma, njima zavoljo sobote, meni zaradi popoldanske ure. Tako smo kmalu končali prijetno vsaj meni sejo, jaz sem se poslovil in napotil proti Zapogam. Ko stopim z vasi, zapojó nedelji na čast trije viši zvonovi. Prav lepo je slišati H, D, G, akord ta se mojim ušesom prav prilaga. Veliki (H) je delo Hilzerjevo in prav vbran s starejšimi. Povsod najlepša spomlad, zelenje in cvetje. Nikjer še nisem slišal toliko kukavic, kakor ob bregu nad Dobrušo do Smlednika. In kako dolgo poje ta tič neprenehoma! Stavil bi kaj, da več stokrat zaporedoma zakuka. „Es = C — Es = C“ je slišati povsod enako, le pod Smlednikom sem slišal enkrat „D — H“; je moral že biti kak star samec, ki se je prehladil ponoči.

Vasi Zapoge, Hraše, Št. Vamperga (Wallburga) so vse v najlepšem cvetju. Pri zadnji je grajščina gosp. barona Lazzarinija. Hvala Bogu! vendar enkrat grad, ki ima narodnega gospodarja, kjer iz oken ne gleda zabuhlo nemčurstvo. — Zavijem proti brodu — ali o groza! Je li res? Tam pred uljakom stoji pošast, da — prav bašibozuk od nog do glave; isti ljuti obraz, ista obleka. Že primem za palico, kar vidim, da stoji pri miru in nepremakljivo z rudečkastimi očmi zré v gore. Ko ga še gledam, pristopi gospodar in mi reče, da ga je sam izdolbel in pred uljak postavil tičem za strah. Tedaj se Turkov celó tiči bojé, naši nemčurji pa so jim taki prijatelji!

„Kaj pa, mož“ — ga ogovorim jaz — „ko bi bili vi namestu tega turčina postavili pred svoj uljak kakkega nemškutarja?“

„Menite, da bi se ga kdo bal?“ — odgovori mož. „Nemškutarji so le smešni, bati se jih pa ni.“

Občudovajoč politično zrelost priprostega kmetiča, bi se bil prav rad še spustil v kak pogovor z njim, pa ura mi velí korakati naprej, da ne zamudim v Medvodah vlaka. Prav dobro pa se mi je zdelo, kar mi je povedal, kajti veselo znamenje je, da se pri nas vse zaveda in zakaj „Tagblatt“ govori „o neumnih kmetih“.